

2023-11-20

Justitiedepartementet

Samtliga kontaktpersoner nås via telefonväxeln på 08-405 10 00 eller via e-post till ju.registrator@regeringskansliet.se

Förteckning över förslag till uppsatsämnen

A. Polisenheten

Tillgång till digital information

Tillgång till information i elektroniska kommunikationer och digitala system är av avgörande betydelse för en effektiv brottsbekämpning. Det pågår en utveckling som innebär att digital bevisning behövs i ökande grad för att utreda brott samtidigt som möjligheterna till tillgång gradvis försämras, bl.a. på grund av teknisk utveckling av exempelvis krypteringstekniker som försvårar användningen av hemliga tvångsmedel. Frågan om brottsbekämpande myndigheters tillgång information är komplex och berör intressen som personlig integritet, samhällets ökande behov av informationssäkerhet, behovet av en effektiv brottsbekämpning, brottsoffers rättigheter, innovation och handel. Frågor som kan analyseras vidare är exempelvis hur dessa olika värden kan vägas mot varandra, vilka rättigheter som berörs samt hur och i vilken grad principer som tillämpats på tidigare kommunikationsformer är tillämpliga på nya tekniker.

(Kontaktperson: Lena Herder)

B. Enheten för domstols- och åklagarfrågor

1. 2019 års Haagkonvention om erkännande och verkställighet av utländska domar på privaträttens område

2019 års Haagkonvention om erkännande och verkställighet är en del av det s.k. domsprojektet inom Haagkonferensen för internationell privaträtt. Konventionen antogs den 2 juli 2019. Inom EU pågår arbete för att EU ska tillträda konventionen. EU har exklusiv kompetens i frågan och konventionen kommer då att gälla i samtliga EU:s medlemsländer. Hur påverkar konventionen svensk rätt, och vilka författningsändringar kommer att krävas med anledning av konventionen?

(Kontaktperson: Fredrika Johansson)

2. Haagkonferensens domsrättsprojekt

Haagkonferensen för internationell privaträtt har fortsatt arbetet med den delen av det s.k. domsprojektet som behandlar frågan om domsrätt, dvs. vilket lands domstol som ska vara behörig att ta upp en tvist.

- Vilka frågor är viktiga att reglera eller inte reglera i en kommande domsrättskonvention utifrån ett svenskt perspektiv? (jfr t.ex. 10 kap. rättegångsbalken).
- Hur bör en kommande domsrättskonvention förhålla sig till 2019-års Haagkonvention?

3. Verkställighet av internationella medlingsöverenskommelser

Inom FN:s handelskommission UNCITRAL har det tagits fram en konvention om verkställighet av internationella medlingsöverenskommelser, den s.k. Singaporekonventionen. Konventionen ställer andra krav för verkställbarhet av medlingsöverenskommelser än vad som följer av exempelvis lag (2011:860) om medling i vissa privaträttsliga tvister och EU-direktivet om medling (2008/52/EG). Bl.a. innebär vägransgrunderna i konventionen en prövning av överenskommelsens giltighet. Hur förhåller sig konventionen till de nationella förfarandena för att förklara medlingsöverenskommelser verkställbara? Och i vilken utsträckning påverkar konventionen medlingsöverenskommelser som åberopas inom ramen för ett ordinärt tvistemål?

4. Är den fria bevisprövningen hotad?

Den fria bevisprövningen (fri bevisföring och fri bevisvärdering) i 35 kap. 1 § rättegångsbalken är en grundprincip inom svensk processrätt. I andra länder är det vanligare med olika former av bevisstillåtlighetsregler. Under förhandlingar om nya EU-rättsakter kommer inte sällan förslag som kan inskränka den fria bevisprövningen. Exempel på områden där vi tvingats acceptera vissa avsteg från denna princip finns i prop. 2016/17:9 Konkurrensskadelag. En näraliggande frågeställning är förslag som visserligen inte inskränker den fria bevisprövningen, men som innebär att bevisbörderegler och beviskrav slås fast i EU-rättsakter. Är den fria bevisprövningen hotad? Och hur påverkar inskränkningar i den fria bevisprövningen och reglering av bevisbörda och beviskrav den nationella rätten?

(Kontaktperson för 2–4: Erik Sterner)

C. Enheten för fastighetsrätt och associationsrätt

1. Investerande medlemmar - hur kan och bör reglerna tillämpas?

Möjligheten att i ekonomiska föreningar anta s.k. investerande medlemmar, som bidrar endast med kapital, infördes 2015 (prop. 2015/16:4, Modernisering av lagen om ekonomiska föreningar). Sådana medlemmar är fullvärdiga medlemmar men behöver inte delta i föreningens verksamhet på annat sätt än genom kapitaltillskott. Skälet

till att det infördes regler om investering med medlemmar var att många föreningar var i stort behov av kapital. Investering med medlemmar är i princip jämställda med vanliga medlemmar i fråga om ekonomiska rättigheter, t.ex. rätt till vinstutdelning, och i fråga om förvaltningsrättigheter, t.ex. rätt att närvara och yttra sig på föreningsstämman. Röstinflytandet är dock begränsat. Reglerna om investering med medlemmar väcker en rad intressanta frågor. Det skulle t.ex. vara intressant att utreda vilka föreningar som använder sig av möjligheten, och på vilket sätt, liksom om det finns problem med reglerna som borde åtgärdas av lagstiftaren, eller om föreningarna själva kan hantera eventuella problem, t.ex. genom föreskrifter i stadgarna. Reglerna skulle alltså med fördel kunna utvärderas.

(Kontaktperson: Jonas Belfrage)

D. Enheten för familjerätt och allmän förmögenhetsrätt

1. *Samkönade civilstånd bland EU:s medlemsstater – en komparativ studie*
Hur ser det ut i Europa och vilka utvecklingstendenser finns det?

(Kontaktperson: Erik Hällströmer)

2. *Faderskapspresumtionen*

Har faderskapspresumtionen spelat ut sin roll? Uppfattningen om föräldraskap och familj har förändrats över tiden och frågan är om faderskapspresumtionen alltså speglar de normer och värderingar som gäller i samhället och om den alltid är förenlig med barnets bästa.

(Kontaktperson: Erik Hällströmer)

3. *Avtalslagen*

Avtalslagen är mer än 100 år gammal och är skapad för ett tidevarv med andra former av avtalsslutande än dagens. Behöver hela lagen moderniseras?

Behörighet och befogenhet i avtalslagen. Behöver reglerna ses över? Behövs det särskilda regler när den ena parten är det allmänna?

Ogiltighet och jämningsreglerna. Avtal kan ogiltigförklaras. De kan också jämkas av domstol och förses med nya andra villkor. Detta sker sällan. Varför? Bör det ske oftare? Processuella aspekter? Kommersiella?

Ogiltighetsgrunderna - står de sig eller bör de ses över? Ska det in fler, t.ex. pactum turpe? Är rättsföljden av ogiltighet klar och skillnaden jämfört med rättsföljden av överksamhet och/eller hävning? Bör det finnas tidsfrist för att angripa ett avtal med ogiltighetsgrunderna från det att man insett eller borde ha insett att det fanns grund för ogiltighet eller ska man som idag kunna invänta en lämplig tidpunkt?

Privaträttsliga avtal i offentligrättslig miljö. Inte minst genom EU som inte nödvändigtvis följer svensk uppdelning mellan civilrätt och offentlig rätt synes det allt vanligare med avtalsregler i förvaltningsrätten, t.ex. i offentligrättslig transporträtt eller i ellagen. Bör tydligare synkning ske mellan regelsystem? Ska skälighet eller ogiltighet i civilrätten styras av de offentligrättsliga reglerna? Om man åsidosätter grundläggande villkor i offentligrättslig reglering, ska då t.ex. ogiltighet inträda?

(Kontaktperson: Erik Hällströmer)

4. *Abandonering*

Med abandonering avses vanligen att en konkursförvaltare under pågående konkurs låter viss egendom utgå ur boet och i stället lämnar egendomen till gäldenären som därmed återfår rådigheten över denna (jfr NJA 2004 s. 777, se även NJA 2009 s. 41). Abandonering är emellertid en rättsfigur som inte finns i svensk lag och inte heller har klarlagts i rättspraxis, vare sig när det gäller innebörd eller rättsliga effekter. Den är också omtvistad i den juridiska litteraturen. Bör abandonering lagfästas i Sverige som princip, och hur ska den lagregleringen i så fall se ut? Eftersom rättsfiguren finns i andra stater finns det all anledning att analysera åtminstone ett utländskt rättssystemets lösningar. I en uppsats om abandonering kan även behandlas praxis om miljöansvar vid konkurs från Mark- och miljööverdomstolen.

(Kontaktperson: Erik Hällströmer)

5. *Efterföljande köparens möjligheter att göra gällande en garanti*

Vad gäller för den "legala garantin" och en frivillig, kommersiell garanti om den konsument som köpt en vara av en näringsidkare i sin tur säljer varan till en efterföljande köpare? Har den efterföljande köparen någon möjlighet att göra anspråk på garantier och, om så vore fallet, under vilka förutsättningar? Frågan är intressant bl.a. mot bakgrund av HD:s praxis på senare år på B2B-området (se t.ex. NJA 2015 s. 1040).

(Kontaktperson: Erik Hällströmer)

6. *Elektroniska avtalsslut*

Internet of Things och AI kan leda till nya slags frågeställningar inom avtalsrätten. Vad händer om t.ex. ett smart kylskåp automatiskt skulle beställa fel sorts mjölk eller i fel kvantitet? Vem ansvarar för ett sådant fel i avtalsslutet? Ett annat exempel som omnämnts är att en s.k. röstassistent missuppfattar en beställning.

(Kontaktperson: Erik Hällströmer)

E. Enheten för immaterialrätt och transporträtt

1. *Tilläggskydd för läkemedelspatent*

Systemet med tilläggskydd för patent inom EU regleras i ett antal EU-förordningar men beviljas och hanteras administrativt på nationell nivå. Hur har EU-domstolens praxis inverkat på systemet med tilläggskydd? Vad är relationen mellan tilläggskyddens skyddsomfång och grundpatentets skyddsomfång? Hur påverkas systemet med tilläggskydd av det enhetliga patentpaketet och hur ska systemen samspela i framtiden? Vad finns det för utmaningar och alternativ till lösningar för att skapa större enhetlighet för tilläggskydd i Europa?

2. *Geografiska ursprungsbeteckningar*

Vad finns det för system för att skydda geografiska ursprungsbeteckningar i Sverige, EU och internationellt? Vad finns det för likheter och skillnader mellan dessa system och andra immaterialrättsliga system? Vilka överlappningar kan finnas mellan ett eventuellt kommande system med skydd för geografiska ursprungsbeteckningar för hantverk- och industriprodukter och andra immateriella rättigheter?

(Kontaktperson för 1–2: Mirjam Gordan)

3. *Transkategorierad rättskraft vid förbudstalan i varumärkesmål respektive marknadsföringsmål*

Samma faktiska omständigheter kan ha omedelbar relevans för frågan om förbud ska meddelas mot viss marknadsföring enligt marknadsföringslagen respektive varumärkeslagen. Ett förbud kan dessutom få likartad utformning oberoende av vilken lag det stödjer sig på. Det kan mot den bakgrunden ifrågasättas om kändanden, på samma sätt som före införandet av Patent- och marknadsdomstolarna, kan föra två processer om vad som kan betraktas som samma fråga (se Patent- och marknadsöverdomstolens beslut den 31 maj 2021 i mål nr PMT 694-20).

(Kontaktperson för 3: Viktor Kamlin)

F. Enheten för lagstiftning om allmän ordning och säkerhet och samhällets krisberedskap

Vad är biometriska uppgifter?

De brottsbekämpande myndigheterna får under vissa förutsättningar behandla biometriska uppgifter. Det kan t.ex. handla om att använda programvara för ansiktsgenkänning. Begreppet biometriska uppgifter är samtidigt svårtillgängligt. Vad är egentligen en biometrisk uppgift? Går det att precisera den tekniska och rättsliga innebörden?

(Kontaktperson: Max Stille)

G. Straffrättsenheten

Förtal och försvarlighet

Straffbestämmelsen om förtal riktar sig mot den som den som pekar ut någon såsom brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller annars lämnar uppgift som är ägnad att utsätta denne för andras missaktning. Förtalsbestämmelsen är uppbyggd så att ett uppgiftslämnande som är ägnat att utsätta någon för andras missaktning ändå kan vara straffritt om det var försvarligt att lämna uppgiften och den som lämnat uppgiften visar att den var sann eller att han eller hon hade skälig grund för den. En fråga som med koppling till metoo och de utpekningar i sociala medier som förekommit i efterspelet efter det – är om den som blivit utsatt för t.ex. ett sexualbrott bör ha rätt att använda sin yttrandefrihet för att offentligt namnge gärningsmannen även om han eller hon inte dömts för brottet? Skulle detta i så fall kräva en lagändring?

(Kontaktperson: Simon Rosdahl)

Straffsanktionerad skyldighet att ta bort och förhindra spridning av olagligt material på internet eller inte?

Det finns en lag som heter lagen (1998:112) om ansvar för elektroniska anslagstavlor, den s.k. BBS-lagen. Lagen innehåller en straffsanktionerad skyldighet för den som tillhandahåller en s.k. elektronisk anslagstavla att ta bort eller på annat sätt förhindra spridning av innehåll som uppenbart utgör olaga hot, uppvigling, hets mot folkgrupp, barnpornografibrott och olaga våldsskildring. Det pågår samtidigt en rättslig utveckling på EU-nivå som handlar om att lägga fast befogenheter för nationella myndigheter att agera mot olagligt innehåll av olika slag med hjälp av administrativa sanktioner riktade mot företag (se t.ex. EU:s förordning om åtgärder mot spridning av terrorisminnehåll online och tillhörande prop. 2022/23:71). Hur ser tillämpningen av BBS-lagen ut i dag sett till den samhälls- och teknikutveckling som skett sedan lagen kom till? Är den effektiv? Bör BBS-lagen upphävas i och med den utveckling som sker på EU-nivå eller finns det ett värde i att ha kvar en straffrättslig reglering på detta område?

(Kontaktperson: Ani Arevian Sjöstedt)

H. Grundlagsenheten

1. Religionsfrihet – en absolut rättighet, eller?

De positiva opinionsfriheterna knyter nära an till varandra och är delvis sinsemellan överlappande. Religionsfriheten kan inte begränsas annat än genom ändring i grundlag. Samtidigt framgår av uttalanden i förarbetena till regeringsformen att en begränsning som görs av någon av de övriga begränsningsbara opinionsfriheterna inte ska ses som en begränsning av religionsfriheten. Vad innebär detta för religionsfriheten? Kan religions-

friheten upprätthållas om t.ex. mötesfriheten begränsas helt och hållet? Kan man verkligen säga att religionsfriheten är absolut, och vad innebär det i så fall i fråga om frihetens räckvidd? Hur förhåller sig grundlagsskyddet till den motsvarande frihet som skyddas i Europakonventionen? Är den rådande ordning ändamålsenlig?

2. *Yttrandefrihetens gränser vid olika former av kulturyttringar*

Yttrandefriheten är enligt regeringsformen en frihet för varje medborgare att meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor. Yttrandefriheten är inte absolut utan får begränsas genom lag, men bara för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle och under vissa i grundlagen bestämda förutsättningar. Straffbestämmelser kan utgöra begränsningar av yttrandefriheten och normalt sett innebär inte sådana bestämmelser att det uppkommer en konflikt med grundlagen. Däremot kan, som Högsta domstolen nyligen konstaterat, yttrandefrihetsrättsliga aspekter få betydelse när det gäller att bedöma vad som till exempel kan vara ett hot. I det avgörandet bedömde domstolens majoritet att innehållet i en viss låt ryms inom vad som får accepteras och som därför inte är straffbart. Det kan vara intressant att i olika avseenden titta närmare på gränsdragningen mellan yttrandefriheten och brott. Innebär HD-avgörandet att det är fritt fram att framföra hot – så länge det sker i form av musik eller något annat konstnärligt uttryck? Vilka omständigheter bör vara avgörande vid bedömningen? Skulle bedömningen till exempel ha blivit en annan om artisten var en annan? Kan HD:s bedömning appliceras på andra brott än olaga hot? Till exempel förtal?

(Kontaktperson för 1–2: Mathias Säfsten)

J. EU-enheten

1. *Fördjupat samarbete*

En uppsats skulle kunna jämföra de exempel på fördjupat samarbete (dvs. att en grupp av MS bestämmer sig för att samarbeta på ett område där tillräckligt stöd av samtliga MS inte har kunnat uppnås) som numera finns och analysera vilka möjligheter och svårigheter som en framtida utökad användning av möjligheten till fördjupat samarbete kan föra med sig.

2. *Rättsstatsprincipen*

Utvecklingen inom EU mot bakgrund av kommissionens åtgärder och EU-domstolens praxis och de eventuella konsekvenserna för det framtida samarbetet på det rättsliga- och inrikespolitiska området.

(Kontaktperson för 1–2: Kristina Holmgren)